

Чигура Н. М.

Гордій О. М.

*Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

**ЗАСОБИ ДОСЯГНЕННЯ АДЕКВАТНОСТІ ПЕРЕКЛАДУ
НАУКОВО-ПОПУЛЯРНОГО ТЕКСТУ У СФЕРІ ЗМІНИ КЛІМАТУ
(НА МАТЕРІАЛІ КНИГИ ДЕНІЕЛА ЄРГІНА «НОВА КАРТА
СВІТУ»)**

Екологія – міждисциплінарна наука, що поєднує біологічні, географічні, технічні, економічні та соціальні знання. Вона вивчає взаємодію живих організмів і людини з навколишнім середовищем, закономірності функціонування екосистем та вплив антропогенної діяльності (Пасько, 2016). Основна мета екології – збереження природних ресурсів і забезпечення сталого розвитку. Сьогодні вона має прикладне значення: допомагає виявляти причини деградації природи й шукати шляхи відновлення екосистем.

Найгострішим глобальним викликом є зміна клімату, що спричиняє підвищення температур, танення льодовиків, втрату біорізноманіття та інші екологічні кризи. Вона впливає на здоров'я людей, економіку, продовольчу й водну безпеку, посилюючи соціальну вразливість суспільства. Активні дослідження у сфері зміни клімату сприяють формуванню спеціалізованого термінологічного апарату екології, який забезпечує точність опису процесів і результатів аналізу. Фахова мова в цій галузі виконує не лише комунікативну, а й інтеграційну функцію, поєднуючи знання з різних дисциплін для розробки ефективних стратегій адаптації до кліматичних змін.

У мовознавстві фахову мову розуміють як систему мовних засобів, що забезпечують професійну комунікацію в межах певної галузі. Вона

спрямована на точну передачу змісту, термінів і понять, необхідних для ефективної взаємодії між спеціалістами (Вискушенко, 2015).

На основі аналізу матеріалу книги Деніела Єрґіна «Нова карта світу. Енергетика, клімат, конфлікти» (англ. *The New Map: Energy, Climate, and the Clash of Nations*), можна виділити три основні групи термінів у сфері зміни клімату: вузькогалузові, терміни дотичних сфер та міждисциплінарні. Вони відображають різні рівні наукового узагальнення й застосування у теоретичному та практичному контексті.

Вузькогалузові терміни формують ядро термінологічної системи екології та кліматології, забезпечуючи точний опис природних процесів. До них належать *climate* – *клімат*, *global warming* – *глобальне потепління*.

Терміни дотичних сфер відображають взаємозв'язок екології з іншими науками – біологією, хімією, економікою, політикою та соціологією. Наприклад: *deforestation* – *вирубка лісів*, *methane* – *метан*, *capital investment* – *капіталовкладення*, *activism* – *активізм*. Вони допомагають комплексно пояснювати вплив людської діяльності на довкілля.

Міждисциплінарні терміни використовуються в різних галузях і сприяють узгодженості досліджень. До них належать *renewable energy* – *відновлювальні джерела енергії*, *climate policy* – *кліматична політика*, *sustainability* – *сталість*. Такі одиниці забезпечують єдність наукового підходу до вивчення кліматичних процесів.

Для того щоб точно передати англomовну термінологію у сфері зміни клімату, у перекладі застосовують різні трансформації, які дозволяють зберегти наукову точність і водночас адаптувати вислови до мовних та стилістичних норм української мови. Такі трансформації допомагають не лише відтворити значення термінів, але й передати образність, емоційне забарвлення та ритміку оригінального тексту. У процесі перекладу можуть використовуватися калькування, описові перефразування, модуляції та інші методи, що забезпечують адекватне відтворення складних понять і

концепцій. Далі наведемо кілька прикладів, які демонструють, як ці трансформації працюють на практиці та допомагають точно й зрозуміло передати англомовні наукові терміни українською.

Калькування є одним із найпоширеніших методів передавання англомовних термінів і полягає у буквальному перекладі, коли кожен компонент слова або словосполучення передається українськими лексемами з повним збереженням значення та граматичної структури. Цей підхід ефективний, якщо українська мова має відповідні словотвірні конструкції, що робить термін зрозумілим і природним для читача. Наприклад, у перекладі термінологічних одиниць *global warming* – *глобальне потепління*, *natural gas* – *природний газ*, *wind energy* – *вітрова енергія*, *torrential rainfalls* – *зливові дощі* відтворено значення кожного складника англійського терміна. Такий метод дозволяє точно передати зміст, зберегти науковий стиль тексту та уникнути додаткових пояснень, адже подібні конструкції вже закріплені в українській термінології.

Адаптивне транскодування застосовується тоді, коли англійський термін трохи змінюють, щоб він звучав природно українською та відповідав граматичним і фонетичним нормам мови, при цьому його легко впізнати. Наприклад, *activist* – *активіст*.

Перестановка (пермутація) – це перекладацька трансформація, при якій слова в терміні змінюють свій порядок, щоб переклад відповідав граматичним і стилістичним нормам української мови, при цьому основне значення терміна залишається незмінним. Такий підхід робить текст більш природним і легким для сприйняття. Наприклад, *carbon absorption mechanisms* – *механізми поглинання вуглецю*. Перестановка особливо доцільна, коли прямий порядок слів у англійському терміні звучав би неприродно українською, тому змінюють структуру для збереження логіки та точності перекладу.

Також застосовано **транспозицію** – перекладацьку трансформацію, при якій у процесі перекладу змінюється частина мови, щоб вислів звучав

природно та граматично правильно українською: *climate goal* – *кліматична ціль*, *wind and solar energy* – *вітрова та сонячна енергія*. Така трансформація дозволяє зберегти точність змісту й водночас зробити переклад більш природним для читача.

Стилістичні засоби відіграють важливу роль у науково-популярних текстах, присвячених проблемам зміни клімату, оскільки вони дозволяють зробити складні екологічні процеси більш зрозумілими та емоційно виразними. Завдяки метафорам, епітетам, порівнянням, гіперболам та іншим художнім прийомам автори не лише передають наукові факти, а й акцентують на значущості та масштабності екологічних проблем. При перекладі таких текстів важливо зберегти не лише точність і зміст оригіналу, а і його стилістичну виразність, що створює емоційний вплив на читача. Далі розглянемо кілька прикладів того, як стилістичні засоби використовуються у творі та яким чином вони передані у перекладі.

У книзі помітне часте використання **метафор**: "*Mapping the path to a lower-carbon world will be a defining challenge in the decades ahead*" (Yergin, 2020: 339). Тут автор вживає метафору "*mapping the path*" для ілюстрації процесу планування та створення стратегій зі зменшення викидів вуглецю. У перекладі вона відтворена як «*прокладання шляху*», що дозволяє передати образність оригіналу та зберегти природність звучання українською мовою. Такий переклад демонструє адаптацію метафори до мовних особливостей цільової мови, водночас зберігаючи її основний зміст. «*Прокладання шляху до світу з нижчими викидами вуглецю стане одним із визначальних викликів найближчих десятиліть*» (Єрґін, 2022: 198).

У прикладі "*In other words, at this time at least, solar and wind cannot go it alone. They need partners*" (Yergin, 2020: 361) автор застосовує **персоніфікацію**, наділяючи неживі енергетичні системи – *solar* (сонячна енергетика) та *wind* (вітрова енергетика) – рисами живих істот, здатних діяти самостійно та шукати партнерів. Такий художній прийом робить опис більш наочним і додає емоційного відтінку технічним поняттям.

Український переклад «Інакше кажучи, принаймні наразі сонячна й вітрова енергетика не можуть впоратися самі. Їм потрібні партнери» (Єргін, 2022: 214) відтворює цю особливість, адже абстрактним об'єктам надаються людські характеристики – самостійність і потреба в взаємодії. Таким чином, перекладач зберігає образність і стилістичну функцію оригіналу, передаючи метафоричну структуру вислову.

У прикладі "*These greenhouse gases become a shield of sorts*"... (Yergin, 2020: 345) автор використовує **порівняння**, щоб наочно показати дію парникових газів. Вираз "*a shield of sorts*" порівнює їх із захисним щитом, який утримує тепло в атмосфері, створюючи наочний образ для читача. Український переклад «*стають свого роду щитом*» (Єргін, 2022: 201) повністю передає ідею порівняння та його функцію – допомагає сприймати складне природне явище легко і зрозуміло. Це приклад еквівалентного відтворення порівняння, оскільки перекладач зберігає стилістичну виразність оригіналу та точність смислу.

Можна відзначити, що проведені дослідження дозволили простежити взаємозв'язок між науковим змістом, точністю термінології та художньо-стилістичною виразністю науково-популярного тексту. Сучасний дискурс про зміну клімату включає наукові, політичні, економічні та культурні аспекти, а переклад українською успішно передає це завдяки використанню різних перекладацьких прийомів. Збереження термінологічних одиниць, стилістичних засобів, метафоричності та емоційної насиченості оригіналу забезпечує цілісне й переконливе уявлення про глобальні кліматичні процеси. Таким чином, для адекватного перекладу науково-популярного тексту необхідні не лише мовні навички, а й глибоке розуміння міждисциплінарної специфіки матеріалу.

Список використаних джерел

1. Вискушенко С. А. Фахова мова як об'єкт лінгвістичного дослідження. *Наукові записки Національного університету Острозька академія*. Серія: Філологічна. 2015. С. 142–144.
2. Єргін Д. Нова карта світу. Енергетика, клімат, конфлікти / пер. з англ. Остап Гладкий. К.: Лабораторія, 2022. 488 с.
3. Пасько М. М. Основи екології : конспект лекцій. Краматорськ, 2016. 155 с. URL:https://pitbddma.org.ua/wp-content/uploads/2018/01/Лекції_екологія.pdf (дата звернення: 15.09.2025).
4. Yergin D. The new map: energy, climate, and the clash of nations. First Edition. New York : Penguin Press, 2020. 541 p.